

Posudek disertační práce

Katedra občanské výchovy a filozofie
Školitel: Doc.PhDr. Naděžda Pelcová, CSc.
Vladimír Bibler a Škola dialogu kultur
Mgr. et Mgr. Zdeňka BALCAROVÁ

Disertační práce přináší pohled na filosofické myšlení u nás nepříliš známého Vladimíra Solomonoviče Biblera. Konceptně je rozdělena na dvě části – první je zaměřena na Biblerovo myšlení, ze kterého vychází formování koncepce Školy dialogu kultur, druhá pak na konkrétní strukturu Školy dialogu kultur, která vznikla a byla na základě filosofického myšlení V. S. Biblera prakticky „vyzkoušena.“ Bez nadsázky se tak dá říci, že šlo o experimentální pokus přenést filosofické myšlenky do reálné vzdělávací praxe. Tedy o snahu nezůstat pouze u myšlenek, ale přenést je do každodenního školního života.

Jaké je myšlení V. S. Biblera a co je ve své podstatě základem filosofie Školy dialogu kultur? Pokusím se nastínit, jak jsem toto pochopila z disertační práce:

Současná kultura, tedy ta, ve které žil Bibler, je symbiózou nejen kultur minulých a současných, ale také budoucích možných. Člověk jako jedinec nežije od těchto kultur izolován, ale dotýká se bytostně ve své koexistenci každého člověka. Bibler v této souvislosti hovoří o logice kultury – dialogice, o myšlence více rozumů, kde myšlení „prodlévá u stále nepochopitelného počátku a vytváří možnost vzniku mnoha logik.“ (s. 29) Filosofie jako odkrývaná vnitřní řeč (podobně jako poezie), je tak vždy na počátku, každý filosof je tvůrce svého vlastního nového světa. Úkolem filosofie není svět měnit, nýbrž svět „jen a jen chápat.“ (s. 16) Kultura je v Biblerově pojetí zvláštním fenoménem duchovního života člověka, způsob sebedeterminace – sebezduvodnění individua. Lidský život je tak podstatněji determinován rozumem a svobodnou vůlí, než sociální determinací. (s. 34)

V současné, tedy Biblerově době, což byl konec 20. století, je zapotřebí, aby se člověk – jedinec – navrátil ke svým počátkům nejen v podobě kultury antické (hrdina), středověké (mučedník), novověké (tvůrce románu), ale také současnosti i budoucí, a to především ve smyslu chápání mravnosti. Bibler přibližuje mravnost v alegorické podobě stromu. V době na konci 20. století je mravnost v symbolické podobě kmene stromu stlačená pružinou ke kmeni až na maximum, čili téměř vytlačena. Východiskem je čerpat nejen ze svého okamžitého, ale „historického já.“ (s. 37) Na tomto je postavena Škola dialogu kultur. Základní mravní chybou dneška je absence pocitu vlastní důstojnosti, v uvědomění si, že: „není člověka nade mnou, není člověka pode mnou.“ (s. 50)

Škola by měla být školou, kde v procesu „formování“ (s. 64 – zde bych měla výhradu, nejsme schopni člověka „formovat“, raději bych zde použila slovo „rozvoj“) dochází nejen k přípravě vzdělaného člověka, ale k přípravě „člověka kultury“, ve které můžeme spatřovat propojení dialogu kultur.

Škola dialogu kultur má dva prameny – biblerovskou koncepci logiky a konkrétní pedagogickou zkušenost S. Kurganova a V. Litovského. Konkrétní nárys školy spočívá v konceptním rozdělení školních tříd (1.a 2., 3.a 4., 5.a 6., 7. a 8., vždy podle daného období), a to na základě podstatných „bodů údivu“ (s. 76), kterými na počátku veškeré výuky jsou: tajemství slova, čísla, přírodních jevů, historie, vědomí a náradí a nástrojů.

Závěrem práce autorka shrnuje experimentální zkušenosti Školy dialogu kultur, nastiňuje nejen problémy tohoto projektu, ale také jeho klady a přínos.

• Tolik tedy k uchopení a k pochopení tématu disertační práce.

A nyní k samotné práci:

Autorka úvodem uvádí, že texty jsou jejím vlastním překladem původního ruského originálu. Ačkoliv je vždy pečlivě uváděn zdroj, přeci jen na mnohých místech vyvstávají otázky, co je textem původním, kdy čteme slova Biblerova, a kdy jde o parafrázovaný překlad či vlastní autorčino pojetí a chápání Biblerovy filosofie. Na některých místech se tak čtenář ztrácí a jen stěží orientuje v původnosti myšlenek (především v částech, týkajících se Biblerovy filosofie, např. ve velice zajímavých kapitolách o morálce a mravnosti). Zmiňuji to zcela záměrně proto, že bych sama nevěděla, kdybych chtěla citovat, zda mám citovat autorku disertační práce nebo přímo samotného Biblera. Citace nejsou vždy uváděny podle citační normy (uvozovky, kurzíva, např. s. 36)

Z obsahového hlediska má disertační práce jasnou a ucelenou koncepci; svým tématem je velice přínosná nejen pro filosofické myšlení, ale také svým pojetím konkrétní školy, ve které je možné filosofické myšlení přenést do praktické výuky.

Z práce je patrné, a autorka to sama uvádí, že téma zpracovávala svědomitě a zaujatě (s. 10), přesto se v práci z hlediska formálního a grafického i gramatického nacházejí chyby a překlepy, které čtenáře v četbě ruší. (Jen namátkou, aniž bych chtěla být příliš puntičkářskou: s. 24, 2. odst.: „poznávající ho rozumu“, na s. 41 chybí tečka za větou, dále s. 43 slovo: práci, s. 50. chybí tečka za iniciálou křestního jména V...., s. 52 výraz: „začínajících formovat“.... A mohla bych uvést další na dalších stránkách (s. 62 „jedeno“, místo jedno, s. 69 „vzdělaní“, místo vzdělání, s. 75 chyba v nadpisu, s. 87: „nejde s dětský údivem“ atp.) Tyto chyby zbytečně narušují celkovou kvalitu práce. Z grafického hlediska mi vadí v celém textu spojky a předložky na konci řádků (většinou „a“ a „v“), z formálního způsob citace literatury pod čarou, který není podle platných norem.

Přiznám se, že příliš nerozumím výrazu na s. 18, kde se píše, že: „k religionistice měl žárlivý postoj.“ Co to znamená mít „žárlivý“ postoj k religionistice? Dále na s. 28 v 2. odstavci se dočítáme, což mne trochu mate, že M. Heidegger, J. Habermas, J. Derrida jsou současní filozofové. Tuším, že všichni již zemřeli...

Téma disertační práce je již vzhledem k tomu, že samotný V. Bibler není u nás téměř znám, velice zajímavé a nosné. Myšlenka Školy dialogu kultur je inspirující i pro současné české školství (nepřipomíná tak trochu, i když poněkud vzdáleně, úmysly Rámcové vzdělávacích programů?) Je mi sympatické propojení filosofického myšlení s pedagogickou praxí. V tomto je Škola dialogu kultur velmi podnětná.

Disertační práci doporučuji k obhajobě.

Miriam Prokešová

V Ostravě, 2. 6. 2013